

1 Mayıs 2011

KIBRIS GAZETESİ

EGEMENLİK GÜNÜMÜZDE DE KAYITSIZ ve ŞARTSIZ MİLLETİN Mİ ?

Prof. Dr. Turgut Turhan
(DAÜ Hukuk Fakültesi)

“Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir ifadesini” görsel basında onlarca kere görerek ve duyarak, aynı şekilde yazılı basında da onlarca kere okuyarak bir “Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını” daha geride bırakmış bulunuyoruz. 1920’lerde dile getirilmiş olan ve bir yandan yeni başlamış olan ulusal kurtuluş savaşının meşruiyetini, diğer yandan da savaş sonrasında kurulması düşünülen yeni Türk devletinin demokratik/ cumhuriyetçi karakterini ortaya koyan bu ifade, kuşkusuz ki söylendiği dönemde bir gerçeğin ifadesiydi. Ancak 1920’lerden günümüze çok zaman geçti ve geçen zaman içinde, bu ifadenin dile getirdiği gerçek de törpüldü. Dolayısıyla insan “acaba egemenlik günümüzde de kayıtsız ve şartsız milletindir mi?” diye sormaktan ve bu tartışmaya kenarından , köşesinden de olsa bulaşmadan edemiyor.

Mustafa Kemal, daha ilk İngiliz postasının Anadolu’ya ayak bastığı günlerde , ülkenin kurtuluşunun sadece ve sadece Anadolu halkı ile, yani milletle beraber gerçekleşebileceğini vurgulamış ve hatta İstanbul’a döndüğü için hayıflanmıştır. Bu anlamda, ulusal kurtuluş savaşının altında yatan temel itici gücün millet egemenliği ilkesi olması gerektiği ve bu egemenliğin ana kurumunun da, ismi ne olursa olsun bir “meclis” olacağı görüşü, daha ulusal kurtuluş savaşı başlamadan ulu önderin beyninde şekillenmiştir. Nitekim Mustafa Kemal, İstanbul’un işgal edilmesi ve Meclisi Mebusan’ın dağıtılması üzerine “devletin yasama, yürütme ve yargı olan milli güçlerinin artık işlemez hale geldiğini” vurgulayarak, “milletin bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünmek ve uygulamak üzere millet tarafından seçilen mebuslardan oluşan ve olağanüstü yetkiler taşıyan bir meclisin” Ankara’da toplanacağını tüm yurda duyurmuştur. Yapılan bu çağrıyı takiben, bugünkü Ulus Meydanına bakan ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kulübü olarak yapımına başlanan, ama tam anlamıyla inşaatı bitirilmemiş, çatısı tamamlanmamış bir bina fedakar Ankara halkının da yardımıyla tamamlanmış, döşenmiş ve 23 Nisan 1920 Cuma günü, dinsel yanı ağır basan bir törenle açılmıştır.

Mustafa Kemal’e göre, Osmanlı’nın çöküşünün temel nedeni, devleti bir “saltanat-ı şahsiye” kurumu olarak gören halkın devletine karşı yabancılaşarak devleti ve devlet işlerini umursamaz hale gelmiş olmasıdır. Öyle ki, bu umursamazlık, ülkenin işgal edildiği günlerde halkın içinde bulunduğu kayıtsızlıkta bile görülebiliyordu. Bu toplumsal psikolojiyi ortadan kaldıracak olan tek yolu ise, devletin artık “halkın devleti” olması idi. Yüzyıllardır sadece Osmanoğulları sülalesine çalışan halk, ancak kendi devletini kurup bu devlete sahip çıkarsa millet bağımsızlığı ve bekası sağlanabilecekti. Nitekim Mustafa Kemal, bu düşüncesini, “Milletin bağımsızlığını yine millet azim ve kararı kurtaracaktır!” demek suretiyle Amasya genelgesinde açık bir biçimde dile getirmiştir. Dolayısıyla, ulu öndere göre yapılması gereken, egemenliğin kayıtsız ve şartsız olarak halka ait olduğu bir devletin kurulmasıydı. Egemenliğin halkı oluşturan çeşitli çıkar ve baskı gruplarına değil de, bir bütün olarak halka ait olacağı bu devlet şeklinde, halk, yani millet, egemenliği seçeceği temsilciler vasıtasıyla “meclis”te kullanacak ve kendisi için gerekli olan politikaları üretecekti.

Görüldüğü gibi, Mustafa Kemal'in kurmak istediği devlet yapısında "meclis" in vazgeçilmez ve tartışılmaz bir yeri vardı. Kendi ifadesiyle "meclis" i "bir nazariye değil, bir hakikat olarak gören" ve üstelik "hakikatlerin en büyüğü" olarak niteleyen Mustafa Kemal'e göre halkın egemenliğinin tecelli edeceği yer olan "meclis" o kadar ulvi bir kurumdur ki, kendisine ordu olmadığı sürece Meclisin bir anlamı olmayacağını düşünenler tarafından sorulan "ordu mu, yoksa meclis mi önce gelir?" sorusuna verdiği cevap gayet açıktı: "Önce meclis, sonra ordu gelir...Orduyu yapacak olan millet ve onun yerine meclistir...Çünkü ordu demek yüz binlerce insan, milyonlarca ve milyonlarca servet ve demektir....Buna iki, üç şahıs karar veremez....Bunu ancak milletin karar ve kabulü meydana çıkarabilir..."

Bu düşüncelerle 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM ni açan Mustafa Kemal ve yandaşları, hiç vakit kaybetmeden , devleti anayasal bir yapıya kavuşturmak için çalışmaya başlamışlar ve bu çalışmalar, meclisin açılmasından sadece 9 ay sonra, 20 Ocak 1921 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye' nin (Anayasanın) kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından önce hazırlanıp yürürlüğe girmesine rağmen, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası olarak anılan bu anayasanın " Hakimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir" hükmüne yer vermesiyle beraber, o zamana kadar TBMM deki kürsünün arkasında Arap harfleriyle yazılmış bulunan ve "işlerinizi karşılıklı konuşma, danışma ve fikir alış veriş yoluyla hallediniz" anlamına gelen "işlerinizde meşveret ediniz!" hadisi kaldırılmış ve yerine "Hakimiyet kayıtsız, şartsız milletindir" yazısı konmuştur.

Belirtmek gerekir ki, TBMM , sahibi ve kullanılması açısından "bölünmez" bir niteliğe olan egemenliği , yasama , yürütme ve hatta yargı (İstiklal Mahkemeleri) yetkilerini üzerinde toplamak suretiyle son zerresine kadar kullanmıştır. Bu anlamda, egemenliğin devletin kurucu unsuru ve varlık şartı olduğu gerçeğini, en açık bir biçimde 1920 Meclisinde görmek mümkündür. Mustafa Kemal'in kendi ifadesiyle "olağanüstü yetkili bir meclis" olan I. Meclisin "meclis hükümeti sistemi" ve "kuvvetler birliği" ne dayanan bu yapısı, kuşkusuz ki, ulusal kurtuluş savaşının başarıyla yürütülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Zira kurulan bu yapı sayesinde düşmanla mücadele tek bir elden yürütülmüş ve alınan kararlar gecikmeden uygulamaya konulabilmiştir. Ülkenin o dönemde içinde bulunduğu olağanüstü koşullar düşünüldüğünde, I. Meclisi demokratik olmayan bir meclis olarak niteleyebilmek de mümkün değildir. Kaldı ki, I. Meclisin sonuçta bir "devrim meclisi" olduğu da unutulmamalıdır.

"Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir" sözü, TBMM deki yerini hala korumaktadır. Ancak günümüzde, bu sözün bizlere ilettiği mesaj, giderek törpülenmiş bulunan egemenlik anlayışı nedeniyle, 1920 lerdeki anlaşılış şekline oldukça uzaktır. Günümüzde devlet, bu kısa yazıda ele alınması mümkün olmayan nedenlerle, egemenliğin tek, bölünmez ve mutlak olduğunun kabul edildiği tekçi anlayış üzerine oturtulmaktan oldukça uzaklaşmıştır. Bu anlamda, devlet hukukun tek kaynağı olmaktan da çıkmıştır. Hukukun kaynakları ve hukuku yaratan güçler artık sadece devletle sınırlı değildir. Devletler yanında, ulusal yerel ve uluslararası güçler de hukuk üretmektedirler. Dolayısıyla, bir zamanlar tek ve bölünmez egemenliğin yegane sahibi olarak hukukun da tek üreticisi konumunda olan devlet, günümüzde, bu mutlak iktidarını, ulusal , uluslararası ve uluslar üstü güç odaklarıyla uyumlu bir şekilde paylaşmak durumunda kalmıştır. Hatta bu uyum gereği, devletler, örneğin para basma ve tedavüle sokma gibi egemenliğin en somut örneğini oluşturan dokunulmaz alanlarda bile egemenliklerinden feragat etme ve yeri geldiğinde egemenliklerini devretme zorunda kalmışlardır. "Euro" nun oluşturulması bunun en güzel örneğidir. Bu anlamda devletin ve devletin kullandığı egemenliğin günümüzde tek olmadığını, bölündüğünü ve devletlerin de hukuku üreten tek üst siyasi organizasyonlar olmaktan çıktığını söylemek herhalde yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz ki devletlerin bu derece güç kaybetmesi, bireysel düzeyde de, bir zamanlar her şeyi ile devlete bağlı, itaatkar ve tabi bir yaşam süren bireyin, giderek daha fazla düşünmesine, sorgulamasına , hesap sormasına ve daha fazla demokrasi istemesine yol

açmıştır. Bugün bir çok ülkede görülen halk hareketleri, bireyin, egemenliği törpülenmiş devlet karşısında geçirmekte olduğu bir evrimin sonucu değil midir?